

LAKI ILDIKÓ

AZ INTEGRÁCIÓ ELMÉLETI MEGKÖZELÍTÉSEI

A közösségi normák, értékek meggyengülésével egyre inkább előtérbe kerülnek olyan fogalmak, mint az integráció, dezintegráció, szolidaritás vagy konszenzus. A manapság divatos kifejezések közül pedig az esélyegyenlőség, a társadalmi kételyek, a bizalmi háló és a társadalmi konfliktusok szerepelnek leginkább. Rövid tanulmányom a fogyatékoság témakörének gondolatában kívánja áttekinteni az integráció fogalmát és a különböző kontextusokban való megjelenését.

A társadalom összetartozására vonatkozó integráció fogalma már több mint kétszáz éve megjelent és alkalmazásra került, s azóta már több értelmezési körön is keresztül ment, legyen az az oktatás, a szervezetek és a munka világa vagy a politika és a gazdaság területe. Egy azonban mindvégig azonos maradt, az integráció funkciója, feladata és legfőképpen célja.

A SZOCIOLÓGIAI LEXIKON (1999) a Durkheim (francia szociológus, 1858–1917) által meghatározott elvek alapján vizsgálja meg az integráció fogalmát. D. megközelítésében az integráltság a csoport közös tudatában, közös hiedelmében és szokásaiban, belső (belterjes) kapcsolataiban, valamint a közös célokra történő rendeltetéseiben rejlik.

A PSZICHOLÓGIAI LEXIKON (2007) értelmezésében az integráció az egyes részek egészé kapcsolódását, egyesülését jelenti. Itt hangsúlyos szerepe a különböző észlelések, készségek tapasztalatok, ösztöntörékvések egészé szerveződésének van. A fejlődéslelektanban az integráció folyamata az egyén ismereteinek növekvő differenciálódása mellett a már meglévő tapasztalatok és tudás új ismeretekkel való bővülését jelenti.

Az első integrációval összefüggő fogalmat Durkheimnél olvashatjuk, aki az integráció jelenségét három területen vizsgálta, a vallási, a családi és a politikai társadalom vonatkozásában. A vallási vizsgálatok eredményeként arra a megállapításra jutott, hogy milyen jelentőséggel bír a közös hiedelmek megléte, amelynek alapját a közös és a kötelező jelzők adják. A családi vonatkozásban tett következtetéseiben kiemelt szerepet a kollektív érzelmek és a közös emlékek megjelenéseinek adta.

„A családi társadalom esetében megismert integrációs mód tehát a cserétől, modern kifejezéssel az interakció gyakoriságától függ. Ez különbözik a mechanikus szolidaritástól, mert nemcsak a közös tudati elemek megléte, hanem ezek cseréjének (a kommunikációnak) a sűrűsége is számít. De különbözik az organikus szolidaritástól is, mert a közös tudatot alkotó elemek, a kollektív reprezentációk (és nem a gazdasági javak) cseréjéről van szó

A politikai területen végzett integrációs kutatásai pedig azt bizonyították, hogy az integrációt nem a megingathatatlan közös hagyományok biztosítják, hanem a közös tevékenység.” (Némedi, 2005)

A Durkheim-i gondolatokat kiegészítve elmondható, hogy az integráció nem egy egysíkú mechanizmus. Nem jelenti sem a külső kapcsolatok hiányosságát, az elzártságot, az együttműködés mentességet, annak ellenére, hogy olykor úgy gondoljuk mindezen jellemzők alakítják az integráció mechanizmusát. Úgy vélem a fogyatékossgal élő személyek esetében az integráció kettős értelmet kap. Híven a vizsgált csoporton belül elhelyezkedő különböző közösségek között is jelentős eltéréseket tapasztalhatunk. (Az általam ismert és vizsgált siketek és nagyothallók, látássérültek és hallássérültek csoportjai.) Az egyes csoportok miliője egy saját maguk által kialakított norma szerint épül fel, melybe igen nehéz, még az azonos problémával küszködő személyeknek is az integrálódás. A zártság, az egyéni és csoportos félelmek egyaránt meghatározzák a csoport belső erejét, külvilággal való kapcsolatfelvételt. A mikroközösségeken belüli integráció hiányossága ugyanolyan problémát vethet fel, mint a makroközösség(ek)ben rejlő integráció kérdése. A makroközösségek közömbös vagy elutasító magatartása pedig további problémákat generálhat, így a kisebbségben lévő csoport(ok)nak sokszor úgy tűnhet folyamatos, védekező mechanizmust kell kialakítania a többségi csoporttal, csoportokkal szemben. Ebből adódóan a mikrocsoportok és a makroközösségek viszonya gyakran ellentmondásosságon alapul, melyben az egyének és a közösségi érdekek vetélkednek egymással. Az integráció kérdésköre komoly dilemmákat állíthat elénk, hiszen mérlegelendő egy adott csoport esetében, vajon az integrációt helyezzük előtérbe, avagy a dezintegrációs stratégiákat.

A tudományos értekezések területén, a szociológia képviselői közül kiemelkedik a mikro és makroszintű vizsgálódások körével, valamint az integráció két típusának meghatározásával foglalkozó David Lockwood (brit szociológus, 1929–). Lockwood újra értelmezte a társadalmi és rendszerintegrációt. Az ő leiratában a társadalmi integráció az egyén és egyén, az egyén és a társadalom kapcsolatát, viszonyát jelenti.

Vizsgálódásaiban az újszerűséget a rendszerintegráció fogalmának körüljárása jelentette. A rendszerintegráció azon kapcsolatok összessége, amelyek a társadalom részei, vagy a társadalmi rendszer illetve alrendszerei között jönnek létre, ennek sajátossága a társadalmi oldalról történő megközelítés.

A kapcsolat magába foglalhatja az egyes intézményeket, érdekképviseleti szervezeteket, amelyek felvállalják a mikro és makroközösségek befogadását, érdekeik képviseletét és támogatását. Az oktatási és kulturális rendszereket, a politikai és szociális közegeket.

Lockwood arra is hangsúlyt helyezett, hogy a funkcionalizmus elveit követők milyen viszonyokat preferálnak, azaz kiemelésre kerülnek a társadalmi intézmények funkcionális vagy diszfunkcionális kapcsolatai. Ebben a kontextusban elmondható tehát, hogy az általam vizsgált csoport a látens és manifeszt funkciók sajátosságait egyaránt magán hordozza, kapcsolatrendszereibe szervesen beépül, alkalmazásra kerül. A fogyatékossgal élő személyek életterében a nyílt és zárt viszonyrendszerek sokkal érzékenyebb formát öltenek. Az elfogadás vagy kirekesztés éppen e két funkció jegyében történik a mikro- vagy a makro szinteken.

A fejlődéslélektani vonatkozású meghatározásnál a szociológia fogalmi keretei viszont bővülnek. A társadalmi szinteken túl megjelenik, sőt kiegészül a tartalom. Értelmezhető ez úgy is, hogy az egyén vagy a társadalom már meglévő ismerete kiegészül, kibővül egy adott csoportról. Az új ismeret lehet pozitív vagy negatív, befolyásolhat vagy közömbössé tehet bennünket. Amint az ismeret beépül, azaz integrálódik a tapasztalatainkba, úgy alakítójává válhat gondolkodásunknak, képzeleteinknek.

A fogyatékossgal élő személyekkel kapcsolatos érzéseink sokszor félelmet vagy ellenállást tükröznek. Ez több okra vezethető vissza; a csoportról alkotott hamis képzelet, az ismeretek hiányossága, illetve a rossz benyomás. A tapasztalat minden esetben segítséget jelent az integrációs törekvésekben, ezért a vizsgált csoportokkal kapcsolatos döntésekben nem szabad elhanyagolni az egyéni és csoportos véleményeket, a hasznos és értékes javaslatokat.

Könczei György egyik munkájában olvasottakkal szeretném zárni a fentieket. *„A fogyatékos ember sikeres beilleszkedését erősen gátolják a közgondolkodásban jelenlévő súlyos előítéletek és féligazságok. Ilyen például az, hogy őket átok sújtja, és ezért szerencsétlenek.”*(Könczei, 1992)

Azt gondolom ezt a tévhitet kell eloszlatni, de leginkább megszüntetni. Ebben lesz döntő szerepe annak a gondolkodásnak, amely az integrációnak, együttműködésnek ad kiemelt feladatot. Az integráció elfogadása ismét kétoldalú szövetség, egyfelől érinti a fogyatékossgal élő személyeket, másfelől a többségi társadalmat.

E rövid áttekintés után láthatóvá vált, hogy az integráció nem egy egyszerűen definiálható fogalom. Nem lehet címszóként, cikkelyként meghatározni, hiszen éppen a komplexitása adja meg nekünk azt a lehetőséget, hogy évszázadok óta tovább értelmezzük, új tartalommal töltjük fel. Az európai integráció, a rendszerelmélet, a különböző szervezetek tevékenysége, az oktatási rendszer kiépítése és működtetése egyaránt az integráció elméletén alapul.

E törekvésekben jelen vannak a mikro- és makro közösségek, a politikai és gazdasági színterek, az összetartó erők, úgymint a társadalmi normák, a társadalmi értékek, a bizalom, a konszenzus és a szolidaritás.

Melléklet

Az integráció angol nyelvű meghatározása a *Webster's Ninth New Collegiate Dictionary* szerint:

- 1: the act or process or an instance of integrating: as
 - a: incorporation as equals into society or an organization of individuals of different groups (as races)
 - b: coordination of mental processes into a normal effective personality or with the individual's environment
- 2 a: the operation of finding a function whose differential is known
b: the operation of solving a differential equation

Felhasznált irodalom:

ANDORKA RUDOLF (2007): *Bevezetés a szociológiába*. Budapest, Osiris
Pszichológiai lexikon (Szerzők): Ulrich Birner et al.) (2007), Budapest, Helikon

FERGE ZSUZSANNA (1990): *Variációk a társadalmi integráció témájára*. Esély 1990.1. (3-17). Letöltés: http://www.fszek.hu/szociologia/szszda/ferge_varaciok.pdf

KÖNCZEI GYÖRGY (1992): *Fogyatékosok a társadalomban*. Budapest, Gondolat

NÉMEDI DÉNES (2005): *Klasszikus szociológia 1890-1945*. Budapest, Napvilág

Webster's Ninth New Collegiate Dictionary. Letöltés: http://dict.sztaki.hu/webster/index.php?result_target=_self&D=1&S=1&W=integration&P=1&L=1&O=1

Szociológiai lexikon (Összeáll. Raymond Boudon et al.) (1999), Budapest, Corvina